

Fecr Yayınları: 546

İNSAN GÖZDÜR

Tasavvuf Kültüründe Nazara, Bakmaya, Görmeye Dair

Hatice ÇUBUKCU

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
VADİ GRAFİK TASARIM VE REKLAMCILIK LTD. ŞTİ.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA • Tel: (0312) 395 85 71
(Sertifika No: 47479)

1. Baskı: Haziran 2022

ISBN: 978-625-8005-92-9

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

İNSAN GÖZDÜR

Tasavvuf Kültüründe
Nazara, Bakmaya, Görmeye Dair

آدمی دید است و باقی پوست است
(Âdemî dîdest u bâkî pûstest)

İnsan gözdür ve geri kalan cesettir
Mevlânâ

Hatice ÇUBUKCU

Ankara 2022

Hatice ÇUBUKCU

Ordu nye doğumlu. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Yüksek Lisans ve Doktorasını tamamladı. Halen Ordu Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde görev yapmaktadır.

Yayımlanmış eserleri:

İlk Dönem Hanım Sufiler (2006)

Sufilerde Muhabbet Yolu (2011)

ÖN SÖZ

Yaşadığımız yüzyılda ortaya çıkan covid-19 coranavirüsüyle birlikte insanlık küresel bir salgınla karşı karşıya kaldı. Salgının yaşamımızda meydana getirdiği değişikliklerden biri de gözler hariç yüzün büyük bir bölümünü örten maske kullanımı idi. Takılan maskelerle insanlarda gözler ve bakışlar daha da ön plana çıktı öyleki Mevlânâ'nın, "Âdemî dideest / Âdemoğlu gözdür" sözü, tam anlamıyla karşılığını buldu, diyebiliriz. Konuşurken ister istemez tüm dikkatimizi muhatabımızın gözlerine çevirmek durumunda kaldık. İnsanların gözlerine uzun süre bakarak konuşmakta zorlanan biri olarak itiraf etmeliyim ki uzun zamandır gördüğüm birçok kişinin göz rengini maske vesilesiyle yeni fark ettim. Hiç şüphesiz gözler - bakışlar, duyguların ifade aracıdır. Hepimizin hatırlayacağı üzere pandeminin ilk aylarında uygulanan sıkı tedbirler sebebiyle maskelerin açıkta bıraktığı gözlerden ağırlıklı olarak, sevdiğimizimize duyulan özlem ve kaygı duygusu yansımaktaydı.

İnsanlar, duyguları aksettiren gözlerin-bakışların ehemmiyetini erken dönemlerden itibaren fark etmiştir. Özellikle hased ve kıskançlık kaynaklı kem (kötü) nazara inanç, eski Mezopotamya uygarlıklarından günümüze değin kuvvetle süregelmiştir. Halk kültüründe nazarın negatif yönü yaygınlık kazansa da tasavvuf düşüncesinde nazarın pozitif etki gücü ön plana çıkmaktadır. Sûfi menkıbelerinde sıklıkla, toprağı altına çeviren erenlerin kimya-ı nazarından sözedilir. Kalbi Allah muhabbetiyle dolu Allah dostları, nazar ve teveccühleriyle talebelerinin ruhânî eğitimine yardımcı olur, bakışlarıyla müridlerinin gönüllerindeki aşk ateşini tutuştururlar. Bu öyle bir ateştir ki,

kalpte Allah sevgisinden başka her şeyi küleler. Mürid uzun çaba gerektiren riyâzet ve mücahede neticesinde erişebileceği kalp sâfiyetine, kalpteki masıvayı yakarak temizleyen aşk ateşi vesilesiyle kısa sürede kavuşur. Neticede mürid sahip olduğu kalb-i selim vasıtasıyla marifete, hakikate erişir.

Şüphesiz kalplerdeki muhabbet bakışa da tesir eder ve “güzel bakan güzel görür” ifadesinin gereği muhabbet ehli baktığı herşeyde mutlak güzeli görür.

Bakmak çeşit çeşittir. Baş gözüyle görüldüğü gibi kalp gözüyle de görülür ki buna basîret denir. Kalp aynasının günah kirlerinden arındırılması basîret nurunu artırır, kişinin görüş alanını genişletir. Zâhir ve bânının birbiriyle irtibatından dolayı kalp gözünün açık olabilmesi için baş gözünün muhafaza edilmesi gerekir. Sufiler “nazar ber kadem” ilkesiyle baş gözünün korunmasını hedeflemişlerdir.

Kalp gözüyle bakmanın yanında bir de kalbe bakmak vardır. Sûfilerin murakabe adını verdikleri kalbin gözetlenmesi, kalbin safiyetinin korunması için elzemdir. Bu sebepten sufiler bir kedinin avını gözetlerken ki dikkati gibi kalbin kapısında bekleyip ona giren ve çıkan gözetler bunu yaparken de kendinin Allah’ın gözetimi altında olduğu bilincini muhafaza eder.

Görmenin en üst seviyesi hiç şüphesiz Hakk’ı müşâhededir. Dünyada Hakk’ın isim, sıfat ve fillerinin tecellileri müşâhede edilse de âhirette Cennet’e gidenlerin en büyük mükafatı Hakk’ı rü’yet olacaktır.

Yaşamda, en farklı görme tecrübelerinden biri de rüya görmektir. Rüyada görülen sembollerin anlamlarını çözmek kişiye, benliğinin saklı yönleri başta olmak üzere yaşam ve varoluşla ilgili pek çok hakikatin kapısını aralar. Rüyalarda sayesinde içinde bulunduğumuz cismânî âlemin dışında başka âlemlerin de olabileceğine kanaat getiririz.

Neticede görmek baş gözüyle ilgili olduğu kadar kalp ve ruh gözüyle de ilgilidir. Hatta baş gözü ruhun dışı açılan pencereleridir. Kalbimizin ve ruhumuzun tesir altında kalmasına baş gözüyle gördüklerimiz sebep oduğu gibi bir başkasına ruhanî tesir de büyük oranda gözler aracılığıyla gerçekleşmektedir. Gözün ve bakışın ehemmiyetini vurgulamayı amaçladığımız çalışmamızda özellikle sûfilerin meseleye yaklaşımını tespit etmeye çalıştık. Muhasibî başta olmak üzere eserlerinde soru cevap yöntemini kullanan müelliflerden ilhamla biz de konuları soru-cevap tarzında işlemeyi uygun gördük. İnsandaki “acelcilik” vasfını dikkate alarak cevapları kısa tuttuk. Muhasibî, İmam Gazzâlî gibi sufilerin eşsiz eserleri gözümüzün önünde dururken, “hata ederse de eksiklik ve hata kulluk vasfıdır” diyerek eser telif etme cesareti gösterdik. Eser telifinden kastımız, İmam Gazzâlî, İbnü'l-Arabî, İmam-ı Rabbânî gibi büyük sûfi mütefekkirlerin dile getirdikleri meseleleri, asrın idrakine uygun usulde sunmaya gayret etmektir. İnşallah İslam medeniyetinin ortaya koyduğu büyük kültür mirasını doğru anlayıp, doğru anlatabilmişizdir. Neticede sözsüz iletişimin aracı gözler hakkında sözü de çok uzatmamak gerekir. Dolayısıyla sözlerimi çalışmanın okuyucuya faydalı olması temennisiyle bitirmek isterim.

Güzel bakabilmek, erenlerin safâ- nazarlarına denk gelebilmek dileğiyle...

Hatice ÇUBUKCU

İÇİNDEKİLER

KEM (KÖTÜ) NAZAR -----	9
MUHABBET NAZARI -----	49
NAZAR BER KADEM -----	131
GÜZEL(E) BAKMAK -----	149
BASÎRET, FERÂSET, MURAKABE, MUHASEBE, MÜŞÂHEDE, RÛ'YET -----	179
RÛYA GÖRMEK -----	225
SONUÇ -----	261
KAYNAKÇA -----	263